

Atatürk'ü dinledim :

ATATÜRK'ÜN BANA YAZDIRDIDLARI

Prof. Dr. ÂFETİNAN

Atatürk'ün, Cumhurbaşkanı iken, günlük hayatı içinde gece toplantıları mühim bir zamanı işgal ederdi. Devlet adamlarının, edib, şair ve ilim mensupları ile bazı yakın arkadaşlarının hazır bulunduğu bu toplantılarda siyasî, tarihî, edebî, ilmî, içtimaî mevzular üzerinde konuşulur ve münakaşalar edilir ve günlük hâdiselerin tahlilleri yapılırdı. Bazen de tarihî olayları, bir sıra dahilinde Atatürk kendisi anlatırdı. İşte onlardan bir kısmını "Atatürk'ü dinlerken ve dinledim" başlığı altında "Belleten"de neşretmiştim. "İnkılâbı ikmal etmek lâzımdır", "Selânik-Manastır yolunda" ve "Edebiyat nedir ve edebiyatın gayesi ne olmalıdır?" başlıklarını taşıyan bu yazım da onlardan birkaç örnektir.

"İNKILÂBİ İKMAL ETMEK LÂZIMDIR"

1908 yılında bir kış gecesini. Selânik'te, Beyazkule karşısında, askerî kulüpte bir konferans veriliyor. Bu kulüp yeni açılmıştır ve kulüpte askerî konferanslar yeni verilmiye başlanmıştır. Bu tarihten evvel ne kulüp açılabilirdi, ne de konferans vermek mümkün idi. Niçin? Çünkü, memlekette hürriyet yoktu. Hürriyet ancak o sene içinde alınmış gibi idi. Gibi idi diyorum; zira o ülküye hakikaten kavuşulmuş mu idi? İşte bazı dimağları yoran bir istifham işareti ki önünde durmadan geçiyoruz.

Konferansçı, tabur komutanlarından, Binbaşı Cemil Bey'dir. Kürsüye çıktığı zaman, beraberinde getirdiği birtakım âletleri, dinleyicilerin onları iyi görebilecekleri şekilde yerleştirdi. Bunlar atış öğrenmeye yeni başlayanların kullanacakları basit âletler idi. Komutan söze başladı :

— Büyük kumandanlarım, değerli arkadaşlarım!... Beni bu basit atış âletleri arasında görünce, hepinizin dudaklarınız bükülerek gülümsediğinizi farketmiyor değilim. Bunun için, izninizle, bir söz söyleyeceğim. Bu tarihe kadar Osmanlı ordusunda ateşli tüfek kullanmak ve bunları kullanacakları yetiştirmek yasak gibi idi. Ben

Harp mektebinden çıkmış bir zabitim. Orada elime tüfek verilmişti; fakat fişeksiz, hattâ fişeği ateşliyecek olan mekanizması çıkarılmış bir tüfek... Sınırlarımızı koruma ödevi, üzerlerine yüklenen tecrübesiz askerlerimizin ceplerine beş on fişek verilir, fakat onları kullanmamak için olan şartlar da, kafalarına doldurulurdu.

“Şimdi artık memlekette hürriyet ilân olundu. Lâzımdır ki, Türkiye’yi koruyacak olan Türk ordusu, atışı iyi öğrensin, eski babalarımız gibi... Onları burada uzun uzadıya anlatmak, benim ilim çevrem dışındadır. Zaten, büyük Türk atalarından herkes gelişi güzel, bilir bilmez ortaya söz atmamalıdır. Onlar büyük idiler, kahraman idiler, ellerindeki silâh en güzel kullanırlardı. Bu konu üzerinde durmalıyım. Yakın asırlardan bize, bugünkü Türklere kalmış olan fena mirası bir tarafa bırakalım da, şu gördüğümüz basit âletlerden yeniden işe başlayalım. Bize gerekli olan budur.”

Konferanscının çok yanık bir kalple söylediği bu hissî sözler, dinleyicileri, derin bir varlığın ne olduğunu düşünmeye sevketti. Konferans salonunda mutlak bir sükûn vardı; yalnız Binbaşının yüksek sesi işitiliyordu... O, büyük Türk cetlerinin silâhşörlüğünü, şövalyeliğini açıkca belirttikten sonra, dinleyicilerine dönerek sözüne şu suretle devam etti :

— “Yüksek kumandanlarım, muhterem arkadaşlarım... Size şimdi pek memnun olacağınız tarihî bir hakikatı bildireceğim. 1907 yılındayız. Bu tarihte Osmanlı pâdişahı Abdülhamid, Osmanlı ordusunda atış talimleri yapılmasına müsaade buyurmuştur. O tarihte bütün dünyada, bütün ordularda atış talimleri için, birbirini tamamlayan nice nice eserler yazılmıştı. Ne yazık ki bu atış işinin kahramanları olan Türklerin kendi eserleri kendilerine intikal etmemiş gibi görünüyordu. Abdülhamid’in iradesinden sonra, imparatorluğun her askerlik sahasında bu iradeyi tatbik için başvurulacak eserler aranıyordu.

Suriye, Merkezi Şam olan beşinci Türk ordusunun mntakasıdır. Bu, büyük bir Türk ordusudur. Birgün, işte bu işaret ettiğimiz tarihe tesadüf eden günlerden birgün, Şam’da ordu erkânı harbiyesinin talim ve terbiye şubesinde ortaya bir mesele konmuştur.”

Konferansçı Cemil Bey, bir Kurmay (erkânıharp) arkadaşının kendisine anlatmış olduğu bu meseleye ait mevzuu, dinleyenlere şu suretle izah etti :

— “Ordu talim ve terbiye şubesi reisi, Şamlı Miralay Şeref Bey’dir. Bu şubede Selim Bey isminde zeki bir Şamlı zabıt ve aynı şubede Binbaşı Esat Bey isminde de bir zabıt vardır. Anasil Giritli iken Şam’ı vatan edinmiş olan, uzun boylu çok nazik ve çok zeki bir zat. Bir de Kurmay (Erkânıharp) Müfıt (Özdeş) ve diğer başka Kurmay subayları.

Şef, şubede bir toplantı yapıyor. Bu toplantı çok ciddidir; çünkü irade’i seniye icabıdır, artık ordularda atış işi bir tüzüğe bağlanacaktır. Şimdi meselenin müşkül ciheti: Bu talimatı kimin yapacağıdır? Orada karar verildiğine göre, bunu Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal hazırlıyacaktır.

O, bu vazifeyi nasıl yaptı? Şam kütüphane ve müzelerinde yığılı birçok Türk eserleri vardı. İşte bu kütüphanelerin içine girdi; günlerce aradı, araştırdı ve nihayet aradığını buldu. Türkler çok zaman evvel atış üzerine eserler yazmışlar ve bu eserleri dünyaya hediye etmişlerdi. O, hazineye kavuşmuştu. Fakat, yalnız arkadaşlarına değil, bütün Türk dünyasına imparatorluk içinde düşünülen ve konuşulan meselenin ilkel anahtarını bulduğunu izahlı bir tarzda bildirmek istiyordu. Çünkü bu buluş onun askerlik hayatında ummadığı bir saadet idi. O, ne bulmuştu? Yazılış tarihi itibariyle yüzler ve yüzlerce sene evveline götürebileceğimiz bir Türk eseri. Asıl olan bu, ve buna takaddüm eden Türk eserleri olduğundan şüphe yoktu. Avrupalılar bunlardan yüksek derecede istifade etmişler ve son silâh tekâmül ve inkişafına göre bu esası tevsik eylemişlerdir; buna itiraz edecek değiliz. Yalnız burada ısrar ile üzerinde durulacak nokta şudur. Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında Sultan Hamid’in irade ve müsaadesiyle atış için bir eser, isterseniz buna eser demiyelim de talim diyelim, işte bu talimatı yazan, eserini vücutte getirirken, garplı kaynakların hiçbirine başvurmamış, bütün ilhamını Şam kütüphanelerinde bulduğu eski bir Türk eserinden almıştır. Onun bulup bir program haline koyduğu eser makbule geçti, ve bugün bize kadar gelmiş bulunuyor. İşte benim size şimdi söylediğim şeyler onun görüşüne ve dünyanın eski Türk buluşları önünde, adım uyduruşuna bir başlangıçtan başka birşey değildir.”

* * *

Konferans bir saatten fazla sürmüştü. Dinleyiciler müstefit olmuşlar, fakat aynı zamanda çok yorulmuşlardı.

Konferansçı sözünü bitirdikten sonra, herkes birer birer dağılmaya başladı. Çok geçmeden konferans salonu boşalmıştı. Yalnız üç beş asker, kulübün lokantasında oturuyorlar, ve konuşuyorlardı. Bu askerlerden biri de Mustafa Kemal idi, ötekiler Büyük Millet Meclisi başkanlığı ve Türkiye Cumhuriyetinin Millî Savunma Bakanı olan General Kâzım Özalp, diğeri Ankara Vali ve Kumandanlığını yapmış, sonraları Toroslarda da kumanda etmiş, nihayet Mebus olmuş olan rahmetli Nuri Conker'di. Bunlar arasında mevcut bulunmadığı halde Mustafa Kemal'in hatırlayıp, orada var saydığı, Fethi Okyar (Londra Büyük Elçisi, 1937)... Ve daha bâzı kıymetli asker arkadaşları...

Mustafa Kemal, arkadaşı Binbaşı Cemil Bey'in konferansından memnundur, onun sözlerinden çok duygulanmıştır, yeni ilham almış gibidir. Bir aralık arkadaşlarına şu sözleri söylüyor :

— “İnkılâbı ikmal etmek lâzımdır. Biz bunu yapabiliriz. Ben bunu yapacağım. O zaman için düşündüklerimi size kısaca anlatayım: Bugünkü, Osmanlı İmparatorluğu'nun yüksek sayılan kumandanları benim için yoktur. Ordu kumanda sicilleri için, ben son (sınır limit) olarak binbaşısı kabul ediyorum. Geleceğin büyük kumandanları bunlar olmak gerektir. Sicil defterlerinin binbaşısı kadar olanlarını muhafaza edeceğim, üst tarafını yaktıracağım”.

Arkadaşlarından biri, bu söz üzerine, buna itiraz ediyor ve bu büyük tasfiye işinin nasıl yapılabileceğini anlamak istiyor. Mustafa Kemal'in cevabı şudur :

— Evet binbaşısından yüksek olanlar aybaşında, benim teşkil edeceğim bürolara gelip maaşlarını istedikleri zaman, büro şefleri defterleri dikkatle tetkik ettikten sonra: “Efendim defterde sizin isminiz yoktur, sizi tanımıyoruz” diyeceklerdir.

Mustafa Kemal'in arkadaşlarından biri soruyor :

— Bundan sonrası ne olacak?.

Mustafa Kemal, tereddüt etmeden, şu cevabı vermiştir :

— Bundan sonra ne olacağını, yapacağımız inkılâp gösterecektir” ve sözlerine devam ederek daha katî ifade ile

— Evet inkılâp yapacağız. Bugüne kadar yapılan inkılâp, kâfi sayılmaz. Fazlasını yapacağız. Memleketi binbir akılsızın eline ve keyfine bırakmam. Bu çok adamların yerine, birkaç kafa ile iktifa edebilirim: Meselâ Kâzım (Özalp) Köprülü'yü Harbiye nâzırı ya-

pacağım. Nuri (Conker)yi Kumandan ve idare şefi yaparım. Fethi (Okyar)ı yeni inkılâpçı Türkiye'nin mümessili sıfatiyle Avrupa'ya gönderirim...

Sofrada hazır bulunan, öteki arkadaşları derhal soruyorlar :

— Ya bizleri efendim?

Mustafa Kemal şu cevabı veriyor :

— Sizler de göstereceğiniz, değer ve faaliyet nisbetinde birer vazife alırsınız.

Sofradaki arkadaşlarından, biri (Nuri Conker) Mustafa Kemal'in istikbali kucaklıyan bu sözlerine, ahenkli bir kahkaha ile gülüyordu. Mustafa Kemal, kahkahasını bir türlü yenemiyen bu arkadaşının sükûnet bulmasına intizar ettikten sonra ona sordu :

— Niçin gülüyorsun?

Gülen arkadaş cevapten :

— Seni düşünüyordum da, onun için... bütün bu işler içinde sen ne olacaksın?

Mustafa Kemal, bu suale sarıh cevap vermeden, yalnız şu umumî cümle ile mukabele etmiştir :

— Ben mi? Ben de sizleri o makamlara koyabilen olacağım.”

* * *

1908, tarihinde Selânik Askerî kulübünde konuşulmuş olan bu sözleri, ben 1937 tarihinde Çankaya'da Atatürk'ü dinleyerek hemen aynen yazmıştım.

II. Meşrutiyette hürriyet ilânı ile yapılan harekette, Türk inkılâbının eksik kaldığını ve bu inkılâbı bizzat tamamlayacağını bir Erkânıharp Kolağası iken söylemiş olan Mustafa Kemal, idealinin mahreki üstünde hiç şaşmadan ve sapmadan yürümüş ve bütün siyasî hayatı boyunca daima “inkılâpları ikmal etmek” gayesini gütmüştür.

ASKERİ MANEVRALAR İÇİN MUSTAFA KEMAL
SELÂNİK MANASTIR YOLUNDA

“Nev-i insan haşredeki ta‘zim ederler âdına
Kim feda-yı nefsederse cinsinin imdadına”

Ziya Paşa

Osmanlı İmparatorluğu'nun Makedonya ordu merkezi, 1908 Hürriyet inkılabından sonra, yine askerî ve siyasî olayların bir bölgesi halindedir. Çünkü bilindiği gibi asıl hür fikirler, burada bir münevver zümre içinde oluş halinden, ordu mensupları sayesinde fiili bir hareket safhasına geçebilmiştir.

Hürriyet ilânından sonra, Makedonya ordu merkezinde askerî manevralar yapılmaktadır. Bunlarda, faal bir hizmet ifa eden Büyük Kumandanlık Erkân-ı Harbiyesinde tâlim ve terbiye kısmının şefi Kolağası (kıdemli yüzbaşı) Mustafa Kemal'dir.

1909 yılında Selânik'teki kumanda ve Erkân-ı Harbiye (Kurmaya) heyeti bir garnizon tatbikatı yapmak için, Manastır'a gidiyor. Heyeti taşıyan trenin bir kompartımanında, iki arkadaş, hoca ve talebesi, Binbaşı Naci (Paşa) ve Mustafa Kemal oturuyorlar.

Bir aralık Naci Paşa, mahzun bir eda ile, Mustafa Kemal'e büyük Türk Şairi Ziya Paşa'nın şu iki beytini okuyor :

*Yarab, ne eksilirdi deryayı izzetinden
Peymane-i vücuda zehrab dolmasaydı,
Azâdeser olurdum âsibi derd-ü gamdan
Ya dehre gelmeseydim, ya aklım olmasaydı.*

Hocasından bunu işiten Mustafa Kemal, kısa bir teemmülden sonra, Hocam, “büyük Türk şairi vücut peymanesini zehrab ile dolduracağına bu peymaneye zehrab katmamasını isteseydi, yani :

*Yarab, ne eksilirdi deryayı izzetinden
Peymane-i vücuda zehrab k a t m a s a y d ı n*

deseydi daha muvafık birşey söylemiş olmaz mı idi? Görüyorum ki, bu sözler bir acının ifadesidir; maamafih ben henüz bunu iyi kavrayamadım” diyor.

Bu hâtırayı, Atatürk Naci (Eldeniz) Paşa'nın da hazır bulunduğu 1937 yılının bir bahar mevsiminde tekrarlıyordu.

Afet
(Belleten) de çıkacak
Makalen; su şekli
aldı; beğeneceksin
sanırım
eyiyim, gözlerin
den özerim
K. Atatürk
8/XIII

Res. 1 — Belleten'in ilk nüshası (1 I 1937) için hazırladığım makalemi, Atatürk tekrar okuyarak tashih etmiş ve bana tahsilimi ikmâl için gittiğim Cenevr'e gönderdiği tape edilmiş nüshanın altına, bu yazıyı ilâve etmiştir. Tarih 8 XII 1936 dır.

AA

Ufct,

Bu gece Cevat
Paşa H. ile beraberiy.
Serim
"Belleten" de çıkacak
çok Gerilla
makalesini beraber
okuduk. Memnün
ve mütehassis oldular.

Res. 2 -- Atatürk'ün el yazısı ile olan bu mektubun birinci sahifesinde "Belleten"de çıkacak olan "Gerilla hakkında iki hatıra" adlı makalemi aynı zamanda bu yazıda ismi geçen Cevat Paşa'nın da okumuş olduğu belirtilmektedir.

11
Sofrada, Hemşirele
beraber, Ar general
Altay da vardır.
Seriği ve selam.

K. Atatürk

Samimi teşekkürle ve
göz yaşlarıyla

Cevat Çobanlı
Afükesek saygıları
F. Altay

Res. 3 — Atatürk'ün bu mektubun ikinci sahifesinde Cevat Paşa'nın, makaleden mutchassis olduğunu ifade eden yazısı ve imzası ile beraber, o sırada hazır bulunan general Fahreddin Altay'ın da imzaları mevcuttur. Cevat Çobanlı Paşa'nın bu makaleyi Atatürk'le beraber okumuş ve tasvip etmiş olması tarihi bir vesika değerinde olduğu için, Pellen'in bu sayısında yayımlamak istedim.

General Naci Eldeniz, Atatürk'ün hocası idi. Onu gördüğü zaman daima kendisine saygı ile hitap eder, onun nazik ve asîl hareketlerini överdi. Naci Paşa'nın aynı zamanda hisli şiir okumasını, 28, yıl sonra hatırlıyan Atatürk, bu beyitlerin mânaları üzerinde tahliller yapmak için bu mevzuu açmış gibi idi. O, Ziya Paşa'nın bu ahenk ve sanat dolu mısralarını, yeniden tekrarladığı vakit, bilhassa "Âsibi derdü gam" tâbirleri ve mânası üzerinde tahliller yaparak demiştir ki:

"Büyük Türk şairlerinin, geçmişin ıztıraplarını Türk milletine anlatmak için böyle kelimeler kullanmaları lojik olmamakla beraber, büyük insafi, Türklüğün mantalitesi insafi, bunu mantikî olarak hulûl etmektedir".

Atatürk, Naci Paşa'nın yanında bulunması vesilesiyle, bu mısraları tekrar okutup ve kendisi de tekrar ederken :

"Eski devirlerde Türk vicdanlarını elemle saran bu iki beyitteki acı ve acıklı kelimelerin artık Ziya Paşa devrindeki mânasının bugünkü Türkiye Cumhuriyeti çocuklarına yabancı olması lâzım geldiğini" bilhassa söylemek istiyordu.

General Naci Eldeniz, Selânik - Manastır yolunda tren kompartımanında, Ziya Paşa'nın başka bir beytini de okuduğunu hatırlatarak, şunu da okudu :

*"Nev-i insan haşredek ta'zim ederler âdına
Kim feda-yı nefs ederse cinsinin imdadına"*

Atatürk, bunları aynen şu cümle ile nesre çevirdi :

"Hemnevinin yardımına hayatını, her kim feda ederse, beşeriyet onun adını haşre kadar tâzim ile anar."

Naci Paşa, 1909 yılında Selânik - Manastır yolu üstünde okuduğu bu beyitlerin, birinin millî diğerinin beşerî olmak üzere iki saiki olduğunu izah etmek istiyordu.

Atatürk her vesile ile, eski bir hâtırasını andığı vakit, o vak'adan bir netice çıkarmağı daima telkin etmiştir ve bunu yapmak kendisinin de âdeti idi.

* * *

Şimdi bunlardan biz de bir netice ve hülâsa çıkarmak istersek, bu naklettiğim kısımlarda, 1909, yılında Türk ordusu mensuplarının Makedonya'daki bâzı hayat safhasının açıklandığını görürüz :

1— Selânik'te Askerî Kulüpte meslekî bilgilerin arttırılması için konferanslar veriliyor.

2— Mustafa Kemal Şam'da askerî vazifesini görürken bir "Talimatnâme hazırlanmasını üzerine aldığı vakit, kütüphanelerde araştırma yapmış ve eski bir Türk eserinden kaynak olarak istifade etmiştir.

3— Hürriyet ilânından sonra, Makedonya ordusu çeşitli manevralar yapmaktadır. İşte bu manevralardan birine giden heyette Mustafa Kemal ve Naci Paşa, tren kompartımanında, edebî bir hasbihal yaparken, Ziya Paşa'nın beyitlerindeki fikirler üzerinde, 1909 da olduğu gibi, 1937 de de, içtimaî ve millî duygularla tahliller yapmışlardır.

M. Kemal tarafından, asıl şairin kullandığı kelimenin değiştirilmesine gelince, Büyük Şairin "*Zehrab olmasaydı yerine, Zehrab katmasaydı*" sözlerinde, düşünülecek olursa hakikaten büyük mânalar bulunmaktadır. Nitekim, Türkiye Büyük Millet Meclisinde İstiklâl savaşı esnasında, kara günlerin acısı içinde, kürsüden bir hâtibin okuduğu :

"*Yok mudur kurtaracak bahtı kara mâderini*"

mısrasına M. Kemal derhal yine, bu mısradaki sözleri değiştirerek :

"*Bulunur kurtaracak bahtı kara mâderini*"

dediği İstiklâl savaşımızın tarihine geçmiş bir mısra değil midir?

İşte böylece, her devrin cemiyet hayatında Atatürk'ün dediği gibi, bilhassa zihinlerdeki "İnkılâpları ikmal etmek lâzımdır".

* * *

EDEBİYAT NEDİR? EDEBİYATIN GAYESİ NE OLMALIDIR ?

Bu münasebetle Atatürk'ün bu toplantısında, biraz sonra konuşma mevzuu, edebiyata intikal etmiştir (yıl, 1937): Edebiyat nedir? Osmanlı devrinde ve bugüne kadar Cumhuriyet rejiminde edebiyat medlûlünden ne anlaşılıyor? mekteplerde edebiyat nasıl okutuluyor? Cumhuriyet çocuklarına edebiyat ne yolda ve hangi gaye ile tedris olunmalıdır?

Orada hazır bulunanlardan biri, bugünkü edebiyat tedris sistemine muarızdır. Bugünün programını edebiyattan beklenen hizmete uygun bulmuyor; ona göre bugünkü edebiyat tedrisatı, fikre ve ruha

hitabetmiyen bir şekilde yapılmaktadır; halbuki edebiyatın rolü bu değildir; onun daha geniş ve şâmil bir hizmet sahası vardır.

Atatürk, bunun üzerine o arkadaşına, edebiyatın nasıl okutulması ve ne suretle programlaştırılması muvafık olacağını sordu. Bu arkadaşının cevabı, kara tahta üstüne,* şu suretle tesbit edilmiştir :

- 1— Ona, tahlil ve terkip kabiliyeti vermek;
- 2— Ona, dünyayı ve insanlığı anlatmak;
- 3— Onu, bir üslûba malik kılmak;
- 4— Onu, başlı başına ve yardımsız çalışabilir hale koymak;
- 5— Onu bütün bu vasıf ve kıymetleriyle mensup olduğu sosyeteyi yükseltebilecek surette yetiştirmek.

Bütün bu mesaide, hususî ve umumî tarih ve bu tarihten en ileri gitmişlerin, yani devletçilikte, askerlikte, bütün ilim ve fen teknik branşlarında, ekonominin bütün safhalarında tetkik ve imtisale en çok şayan eserleri ve müessirleri tanıtmak, tedris sisteminin temel taşları olmalıdır.

Bundan sonra Atatürk, edebiyatla alâka ve iştigalini bildiği diğer bir arkadaşına şu suali sordu :

— Osmanlı devrinde ve Cumhuriyet rejimine kadar olan zamanlarda edebiyattan ne anlaşılırdı? O devrin mekteplerinde edebiyat nasıl okutulurdu? Nihayet bugün, edebiyat tedrisatı ne suretle yapılmaktadır ?

Atatürk'ün bu sualine cevap veren o arkadaşı, tedris hayatından çekileli çok seneler olduğu ve bugünkü edebiyat tedris programlarını bilmediği için şimdiki tedris sistemine dair birşey söyleyemeyeceğini, Osmanlı devrinde tanzimattan evvel ve onu müteakip zamanların edebiyat telâkkileri ve tedrisleri hakkındaki malûmatını ve edebiyatın lâfız ve mâna sanatlarından bahseden bir ilim olarak okutturula geldiğini ve herhalde kara tahtaya yazılan gayelere göre bir edebiyat dersi okumadığını bildirdi.

* Atatürk'ün Çankayadaki, bu toplantı salonunun bir tarafında, daimî olarak bulunan elektrikle dönen bir kara tahta vardı. Bu tahtalar Floryada ve Dolmabahçe sarayında da bulunuyordu. Bu tahtalardan biri, bugün Türk Tarih Kurumu toplantı salonundadır.

Bunun üzerine, Atatürk şunları dikte ettirdi :

— “Osmanlı devrinde ve bugüne kadar geçen Cumhuriyet çağında ve bundan evvelki Türk kültürel çağlarında ve hattâ bütün kül türeledebiyat sosyetelerinde, edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır.

“Söz ve mânayı, yani insan dimağında yer eden her türlü bilgileri ve insan karakterinin en büyük duygularını, bunları dinliyenleri veya okuyanları çok alâkalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı... Bunun içindir ki, edebiyat ister nesir halinde olsun, ister nazım şeklinde olsun tıpkı resim gibi, heykeltraşlık gibi, bilhassa musiki gibi güzel sanatlardan sayıla gelmektedir.

Beşeriyette en müsbet ilim ve en ince teknik esaslarına dayanan hayatla, ve kanla karşılaşmak kendileri için mukadder olan askerlik gibi yüksek bir idealist meslek dahi, kendini, içinde bulunduğu içtimaî heyete anlatabilmek ve bu büyük insanlık ve kahramanlık yolculuğunu hazırlıyabilmek için, uyandırıcı, hedeflendirici, yürütücü ve nihayet fedakâr ve kahraman yapıcı vasıtayı edebiyatta bulur.

Bu itibarla, edebiyatın her insan cemiyeti ve bu cemiyetin hal ve istikbalini koruyan ve koruyacak olan her teşekkül için en esash terbiye vasıtalarından biri olduğu kolaylıkla anlaşılır.

Bunun içindir ki, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, edebiyat tedrisinde şu noktalara, bilhassa ehemmiyet ve kıymet vermelidir :

- A) Türk çocuğunun kafasını, fitrî yaradılışındaki dikkat ve itinaya göre tekevvün ettirmek. Bu Cumhuriyetin sıhhi düzeni ile alâkadar olan vekâlete de teveccüh eden bir vazifedir.
- B) Güzel muhafaza edilen, Türk kafa ve zekâlarını açmak, yaymak, genişletmek. Bu, bilhassa Kültür Bakanlığının vazifesidir. Bununla birlikte olarak, müstait Türk çocuk kafalarına müsbet ilim ve maddî teknik mefhumlarını yalnız nazarî olarak değil, aynı zamanda pratik vasıtalar ile de yerleştirmek.
- C) Bir taraftan da, Türk kafalarındaki kabiliyetleri, Türk karakterindeki sağlamlıkları, Türk duygularındaki yükseklik ve genişlikleri, kendilerini hiç zorlamadan natürel bir tarzda ve olduğu gibi ifadeye onları alıştırmak.

Bunlar yapılıncaya netice şu olacaktır: Türk çocuğu konuşurken onun beyan tarzı, Türk çocuğu yazarken onun ifade üslûbu, kendisini dinliyenleri onun, yürüdüğü yola götürebilecek, Türk çocuğu bu kabiliyeti sayesinde kendisini dinliyen veya yazısını okuyanları, peşine takarak yüksek Türk ülküsüne iletebilecek, ulaştırabilecektir.

Bu edebiyat telâkkisi, böyle bir edebiyat tedrisi sayesinde ki, edebiyat medlûlünden anlaşılana amaca varmak kabil olabilir”.

* * *

İşte bu çeşitli üç mevzu hakkındaki naklettiğim hâtıralarım, Atatürk’ü dinlediğim gibi tutulan yazılardan çıkarılmıştır. Bu suretle, Atatürk’ün fikrî hayatının bir cephesini ve bir toplantıda, neler konuşulup tespit edildiğini kaydetmek istedim. Buna benzer daha pek çok örnekler vardır.

